

18/8/2021 Chào anh Khánh và chú Sáu!

Hôm nay là 11 tháng 7 âm lịch, sắp đến Rằm tháng Bảy, không có tin tức gì đặc biệt, em viết cho anh và chú Sáu vài dòng về chuyện cũ ngày xưa vậy.

Trước năm 1985, hàng năm cứ đến Rằm tháng Bảy là em hay về quê đón Rằm với bố. Ở quê mình có 2 dịp lễ được coi trọng nhất và cúng giỗ to nhất trong một năm: Tết Nguyên Đán và Rằm tháng Bảy.

Vào dịp này (1 năm duy nhất chỉ có 2 ngày này là nhà nước/CQ địa phương cho phép HTX được mổ lợn – mà lợn là do chính người dân tự nuôi, nhà nước không hề cung cấp cho họ cái gì cả!) Hợp Tác Xã tổ chức mổ lợn và chia thịt cho mọi người. Những người ở xa về thăm quê, nếu đăng kí trước, cũng được chia thịt. Vì thế em cũng có phần, không hoàn toàn ăn trực theo suất của bố!

Ở quê đã gọi là mổ lợn, nghĩa là bữa ăn hôm đó có tiết canh, lòng lợn, gan... Mỗi loại một tí. Người mổ lợn cứ theo phân bố bao nhiêu gia đình đựng 1 con lợn, gia đình đó bao nhiêu người, rồi cứ thế mà chia cho các gia đình. Em luôn ấn tượng với món tiết canh lợn mà bố làm. Sau này trên HN em ít ăn tiết canh lợn vì không thấy ngon như ngày xưa được ăn món tiết canh bố tự tay làm.

Những dịp như thế này em thường ở nhà vài ngày rồi mới đi, trước khi đi bố lại chuẩn bị cho ít gạo. Rằm tháng Bảy thường rơi vào dịp nghỉ hè nên em có khá nhiều thời gian. Mà nếu không phải nghỉ hè thì giáo viên cũng có nhiều cách để về quê dài dài, có thể nhờ ai đó dạy giúp. Ngày ấy thời giờ là cái thừa thãi nhất mà giáo viên được hưởng.

Để có gạo mang lên HN, trước đó phải xay, cái này em làm được. Thực tế xay lúa là công việc nặng nhất trong quy trình làm ra gạo từ hạt thóc. Sau đó bố nhờ ai đó sàng (đàn ông quê mình không ai biết sàng cả!): có thể là chị Bặc, chị Kiến hay bà Thiều, bà Khuông... Bất kể gặp ai đến chơi đúng lúc em vừa xay lúa xong, là các bà ngồi sàng giúp. Khoảng 15, 20 phút là sàng xong. Sau đó hai bố con mang sang cối nhà các bác Ngoạn hoặc bác Viện giã gạo. Thời gian để giã xong một cối gạo chắc khoảng 45 phút. Rồi lại nhờ các bà, các chị ai đó dần gạo, tách cám ra khỏi hạt gạo. Các bà, các chị mọi người thường trêu: chỉ thấy thầy giáo Cừ, chắc đói ăn nên chăm về xin bố gạo, không thấy chú Khánh (cũng là thầy giáo 13kg5 gạo/tháng) hay chú Sáu về quê xin gạo ông bao giờ.

Sau này khoảng cuối những năm 80, khi thôn mình có máy xát thì không phải xay, giã, dần, sàng vất vả để có hạt gạo như trước nữa. Các cối xay lúa, cối giã gạo cũng mất dần từ đó.

Em rất có ấn tượng về kĩ năng bắt cá dưới ao của bố mình. Gần như lần nào về quê cũng được ăn ít nhất một vài bữa cá nấu, cá rán bắt ở ao nhà. Ông vừa đặt vó, vừa chỉ cho mình đứng chỗ nào, té nước về hướng nào để dồn cá lại một khu. Cá khi chưa bị động, chúng đi thành từng đàn. Sau khi dồn chúng lại phía cuối ao, chỗ nuôi bèo chằng hạn, ông đặt vó và té nước dồn cá về phía đặt vó, kéo một mẻ quyết định. Mẻ ấy có đủ cỡ cá lớn, cá bé. Thông thường ông bắt khoảng 2 con to: đủ để vừa nấu vừa rán ăn thoải mái được 2 bữa.

Em dừng đây, hơn 11 giờ rưỡi đêm rồi. Lúc khác nghĩ thêm được gì em sẽ viết tiếp. Chúc mọi người mạnh khỏe và an toàn. Hà nội giãn cách tiếp đến 23/8, thứ hai tuần sau là vừa tròn 01 tháng.

Sáng sớm ngày 21-8-2021

Anh Khánh và chú Sáu thân mến!

Hôm qua em ngủ ít, sáng dậy sớm ngồi viết cho anh và chú Sáu mấy dòng về ngôi nhà của bố mẹ mình làm đầu những năm 50 của thế kỉ trước.

Em không biết chính xác bố mẹ xây lại năm nào, nhưng tập hợp và nhớ lại những câu chuyện của bà Thiều, bà Khuông... thì em đoán có thể bố tiến hành làm lại nhà vào khoảng năm 1953. (Sau khi bị cháy nhà - do lính đốt cuối cuộc kháng chiến chống Pháp hay vì một lí do nào khác?)

Hình như cũng có lần em đã viết cho anh và chú Sáu: ngôi nhà bố mẹ xây dựng có thiết kế khá độc đáo, em chưa thấy ở nông thôn Việt nam mình. Nhà 5 gian có buồng đặt ở gian chính giữa, hè cao và rộng rãi, có thể mắc màn ngủ ở hè đoạn chính giữa ngay trước gian buồng. Bản thân em đã nhiều lần ngủ ở hè, vị trí này!

Đa số các gia đình Việt nam dành gian chính giữa làm bàn thờ, trước bàn thờ là cái phản để nằm hoặc ngồi chơi uống nước hay ngồi đánh tam cúc, đánh chắn... Bố mình không theo cái thông lệ ý. Gian buồng có 2 cửa: một cửa thông vào 2 gian trong, lối đi lại thường xuyên và 1 cửa thông ra gian ngoài. Cửa thứ hai này thường xuyên đóng, ít đi lại. Mặt sau của Gian buồng tiếp giáp với hè sau. Nhà có 2 hè, lại một điều độc đáo ít gặp nữa! Hè sau hẹp hơn hè trước và dài dọc theo 3 gian giữa nhà, không kéo dài như hè trước. Trong nhà bố xây một cái hầm, cửa xuống hầm (nằm dưới gầm giường một) ở 2 gian trong, hầm nằm dưới hè sau và 1 phần buồng. Trong chiến tranh nên bố mẹ xây hầm để lúc cần tránh lính càn qua hoặc để che giấu ai đó cũng là việc bố lo xa vậy! Cũng vì cái hè sau chạy dọc theo 3 gian giữa nhà nên 2 gian nhà ngoài và 2 gian nhà trong có lòng rộng hơn về phía 2 đầu nhà.

Em mô tả thêm về cái hè trước: hè nhà mình cao hơn sân rất nhiều. Có lẽ là cái hè cao nhất làng, nhất tổng thời đó. Đi từ hè lên sân phải bước qua một cái cối đá cỡ loại to, cái cối đá này có thêm một chức năng: nó được dùng để đập lúa vào mùa gặt. Sau này chú Vi, cậu Đình làm lại nhà cũng làm hè khá cao, nhưng không cao như hè nhà mình. Nhà mình có 2 cái cối đá to: 1 cái dùng để làm cầu bước lên hè và 1 cái để ở sân dưới làm cối giã bèo, giã chuối (thân cây chuối) và các thứ nấu cám cho lợn. Cái cối đá này không có lỗ. Ngoài ra bố còn sắm một cái cối đá khá to, có thể dùng để giã giò dịp Tết. Nhiều người phải sang giã giò nhờ.

Một điều nữa em thấy khá đặc biệt, ít gặp: 2 gian nhà ngoài có 1 cái cửa sổ khá cao ở phía đông, phía giáp bếp nhà bà Liệu. Do nền nhà mình cao, nền bếp nhà bà Liệu thấp nên cái cửa sổ này cao hơn mái bếp nhà bà Liệu rất nhiều, mở cánh ra rất sáng. Sáng buổi sáng chiếu sâu vào trong nhà nếu mở cánh cửa sổ. Cái đèn tọa đăng thường xuyên để trên bệ của sổ này. Trên đó còn có một con chuột đá (dùng để chẹn giấy hoặc trưng bày) mà em hay lòi xuống chơi.

Nhà mình có 2 bộ cửa lim rất to, mỗi bộ 4 cánh, một bộ lắp ở 2 gian nhà ngoài, 1 bộ lắp ở 2 gian nhà trong. Bộ cửa khá cao. Có thể hạ một cánh cửa (hoặc 2 cánh) xuống, gác một đầu lên bộ cửa, một đầu khác phải kê là có một cái bàn học rộng rãi, chắc chắn. Em và chú Hoàng, anh Tùng rồi chú Phú nhiều lần ngồi học như vậy. Ngồi dưới nền nhà hoặc ngồi trên một cái ghế thấp. Chắc hồi bé ngồi học trên bàn thì cao, ngồi học dưới cánh cửa thấp và tiện hơn!

Cái bàn gỗ lim của ông khá bền, dùng để uống nước, hút thuốc và tiếp khách và sử dụng mãi cho đến gần đây. Ghế ngồi là 2 chiếc ghế yên dài đặt dọc theo 2 bên bàn. Đó là kiểu bàn uống nước của các cụ ngày xưa, chưa có xa lông gỗ như bây giờ. Sau này cậu Đình lên tận Nghĩa lộ, Yên Bái (đi cả nửa tháng) mua gỗ về đóng bộ xa lông dùng trong nhà. Cũng là bộ xa lông sớm trong thôn lúc đó.

Thiết kế và làm một ngôi nhà như vậy, phải thấy bố mình khá tân tiến. Nó cao và sáng sủa hơn mọi nhà khác mà em biết. Nhà bác Ngoạn cổ kính và nhiều đồ gỗ hơn, vì bác Ngoạn là con trưởng thừa hưởng của các cụ, nhưng nó thấp và tối, thiếu ánh sáng. Bố mẹ mình tự lực làm ra ngôi nhà, nếu đúng là năm 1953 thì lúc đó mới 36 tuổi. Vào tuổi đó em vẫn còn phải về quê xin bố gạo!

Một điểm nữa về ngôi nhà để lại nhiều ấn tượng cho em: ông xây cái tường hoa khá vững chãi, cái tường ngăn sân gạch trên với vườn chè nhà mình. Nó làm cho ngôi nhà khang trang hẳn lên và cũng rất tiện lợi cho việc hái chè hoặc đứng chơi dựa lưng vào tường nói chuyện.

Em không biết anh Khánh và chú Sáu còn những kỉ niệm nào khác về ngôi nhà. Không thấy 2 anh em nói gì về những bài ghi chép của em về nó. Có thể có những cái em không nhớ hoặc nhớ không chính xác. Ta sẽ nhắc tới nó sau vào những lần tới anh em mình gặp nhau.

Hà nội tiếp tục giãn cách cho tới 6-9. Mong anh và chú Sáu giữ gìn sức khỏe và an toàn trong mùa dịch giã này. Hết dịch em sẽ qua thăm anh và chú Sáu. Em Cừ.